

22. РЕЗЮМЕТА НА ОТПЕЧАТАНИТЕ В ПЪЛЕН ТЕКСТ НАУЧНИ ТРУДОВЕ

на гл. ас. Гертана Валентинова Маркова, д. оз

във връзка с участие в конкурс за доцент по "Здравни грижи" област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.5. Здравни грижи, в катедра "Сестрински хирургични грижи", ФЗГ, МУ – Плевен, обявен в Държавен вестник, бр. 89/ 24.10.2025 г.

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА РАЖДАЕМОСТТА В ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ И БЪЛГАРИЯ

А. Чифлигарска, Г. Маркова

Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

A COMPARATIVE ANALYSIS OF BIRTH RATES IN THE EUROPEAN UNION AND BULGARIA

A. CHIFLIGARSKA, G. MARKOVA

Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

Резюме. Въведение: Раждаемостта е показател за възпроизводството на населението, характеризиращ честотата на раждане на живи деца на 1000 души население. **Целта на проучването** е да се анализира раждаемостта в Европейския съюз и в България за периода 2013-2023 г. **Материал и методи:** Използвани са вторични данни от национални и международни източници: Националният статистически институт (НСИ), Националният център по общественото здраве и анализи, Eurostat. **Резултати:** За разглеждания период се наблюдава тенденция за намаляване на раждаемостта както в България, от 9.2‰ за 2013 г. до 8.9‰ за 2023 г., така и в страните от Европейския съюз, от 9.7‰ за 2013 г. до 8.2‰ за 2023 г. За 2022 г. Франция има най-висок коефициент на плодovitост (1.79 живородени на жена), следван от Румъния (1.71) и България (1.65). Най-ниските нива на плодovitост се наблюдават в Малта (1.08 живородени на жена), Испания (1.16) и Италия (1.24). България е в по-благоприятна позиция по отношение на абортите ($n = 18\,972$) сред страните от ЕС. Най-голям брой аборти се отчита във Франция ($n = 233\,281$), Германия ($n = 103\,927$) и Испания ($n = 98\,316$), а най-малко аборти са регистрирани в Полша ($n = 160$), Литва ($n = 2705$) и Латвия ($n = 2793$). Най-висока е възрастовата граница за раждане на първо дете в Италия (31,7 години), Испания (31,6 години) и Ирландия (31,5 години). В сравнение със страните от ЕС, в България жените раждат първото си дете между 26-27 години. **Заклучение:** Необходимо е прилагането на политики, насочени към финансова подкрепа на семействата, желаещи да имат деца; развитие на семейното планиране, повишаване на достъпа и на качеството на здравните грижи за бременните жени и майките.

Ключови думи: раждаемост, Европейски съюз, България

Abstract. Background: Birth rate is an indicator of population reproduction, reflecting the frequency of live births per 1,000 people in the population. **The aim of the study** is to analyze the birth rate in the European Union and Bulgaria for the period from 2013 to 2023. **Material and Methods:** Secondary data from national and international sources (National Statistical Institute (NSI), the National Center for Public Health and Analyses, and Eurostat) were used. **Results:** During the observed period, there is a trend of decreasing birth rates both in Bulgaria (from 9.2‰ in 2013 to 8.9‰ in 2023) and the European Union countries (from 9.7‰ in 2013 to 8.2‰ in 2023). In 2022, France had the highest fertility rate (1.79 live births per woman), followed by Romania (1.71) and Bulgaria (1.65). The lowest fertility rates were observed in Malta (1.08 live births per woman), Spain (1.16), and Italy (1.24). Bulgaria is in a more favorable position regarding abortions ($n = 18\,972$) among the EU countries. The highest number of abortions is reported in France ($n = 233\,281$), Germany ($n = 103\,927$), and Spain ($n = 98\,316$), while the lowest number of abortions is registered in Poland ($n = 160$), Lithuania ($n = 2,705$), and Latvia ($n = 2,793$). The highest age for having the first child is in Italy (31.7 years), Spain (31.6 years), and Ireland (31.5 years). In comparison to the EU countries, in Bulgaria, women have their first child between the ages of 26 and 27. **Conclusion:** It is necessary to implement policies aimed at providing financial support to families wishing to have children, developing family planning, and improving access to and the quality of healthcare for pregnant women and mothers

Key words: birth rate, European Union, Bulgaria

ANALYSIS OF GROWTH INDEXES IN CHILDREN ATTENDING NURSERIES

Gergana Markova¹, Gergana Petrova²

1) Department of Surgical nursing care, Faculty of Health Care, Medical University - Pleven, Bulgaria.

2) Department of Nursing, Faculty of Public Health, Medical University of Plovdiv, Bulgaria.

SUMMARY:

Purpose: By means of comparative analysis of the growth indexes (height and weight) in children in their early childhood, attending nurseries, an assessment to be made of the health care taken of them.

Materials and Methods: *Observation* – Conduct of a disclosed observation in a natural environment of newly admitted children to the located on the territory of Pleven Municipality, Bulgaria. *Object* of observation are the indexes evidencing the physical development of the children. By tracing the changes in the indexes, it is possible to make an assessment in dynamics with regard to the care taken of the children during their stay in the nurseries. *Subject* of observation are the children attending the nurseries and the groups in the unified children's establishments in the municipality of Pleven, Bulgaria. Ninety children have been observed, with the informed written consent given by the parents.

Results: Comparing the results with the criteria of WHO it can be said that upon commencement of the observation, the height of all children depending on their age and sex, is normal. There are certain deviations above the norm with regard to their weight. With the increase in the children's age, the curve of the height is displaced to the right by around 5 cm. The average annual growth is 5.3 cm, with a rate of 8 cm indicated by WHO.

Conclusion: The results obtained in terms of height and weight completely correspond to the norms for physical development for the relevant age, proposed by the experts of the World Health Organization.

Keywords: Health care, children, nurseries

INCIDENCE RATE OF CHILDREN ATTENDING CRECHES IN PLEVEN MUNICIPALITY: CAUSES AND TAKING REDUCTION MEASURES

Gergana Markova¹, Gergana Petrova²

1) Department of Surgical nursing, Faculty of Health Care, Medical University - Pleven, Bulgaria.

2) Department of Nursing, Faculty of Public Health, Medical University of Plovdiv, Bulgaria.

SUMMARY:

Purpose: The aim of the report is to study the incidence rate among children attending crèches on the territory of the municipality of Pleven, defining the reasons and suggesting measures for its decrease.

Materials and methods: The study was conducted between March 2015 and August 2017. A total of 533 people (83 nurses working in crèches and creche groups in integrated childcare facilities (ICF) on the territory of the Pleven municipality; 360 parents whose children attended children's establishments and 90 newly admitted children) were included.

Used means: Two types of survey questionnaires were conducted on the two groups - nurses and parents. There had been conducted over a period of one year an outdoor overt panel observation in natural conditions of 90 new children in "Happy Childhood", "Asen Halachev" and "Chaika" creches. Survey data was processed with STATGRAPHICS software packages; SPSS 19 and EXCEL for Windows.

Results: There has been established a high incidence rate of children attending creches in Pleven municipality. According to parents and health care professionals, the major causes of that incidence rate are lack of sustained immunity, contact with many children, and in the opinion of some - poor control over morning admission. An insufficiently effective morning filter and nurses indecisiveness on decision making, as well as on taking adequate measures related to children's health.

Conclusion: The study found a high incidence rate among children attending creches on the territory of the Pleven municipality.

Keywords: Children attending crèches, nurses working in crèches, health care.

<https://doi.org/10.53656/ped2021-1.05>

Research Insights
Изследователски проникновения

ДЕТСКИТЕ ЯСЛИ – ПОДКРЕПЯЩА СРЕДА ЗА РАННО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ

Гергана Маркова

Медицински университет – Плевен

Гергана Петрова

Медицински университет - Пловдив

Резюме. С настоящата статия поставяме акцент върху детските ясли като подходяща и подкрепяща среда за полагане на добра основа на ранното детско развитие. Представени са резултати от проведено наблюдение сред 90 деца, посещаващи детски ясли. Направена е оценка на нервно-психическото им развитие, настъпило вследствие на преднамереното взаимодействие, осъществено с тях именно в детските ясли. За оценката е използвана разработената от проф. Василка Манова-Томова методика за психологическа диагностика на ранното детство. Благодарение на преднамерените взаимодействия и осъществяване на различни мероприятия сред всички наблюдавани деца са отчетени положителни промени в нервно-психическото им развитие. Резултатите свидетелстват, че е поставена добра основа на ранното детско развитие.

Ключови думи: ранно детско развитие; детска ясла; нервно-психическо развитие

LEVEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENT NURSES AT MEDICAL UNIVERSITY - PLEVEN FOR WORKING IN CRICHES

Gergana Markova¹, Gergana Petrova²

1) Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University - Pleven, Bulgaria

2) Department of Nursing, Faculty of Public Health, Medical University - Plovdiv, Bulgaria.

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to determine the level of professional competence of students in the specialty "Nurse" at the Medical University - Pleven for working in a crèche.

Material and Methods: The study was conducted between March 2015 and February 2018. A total of 143 persons have enrolled: 60 students from the specialty "Nurse" at the Medical University of Pleven and 83 nurses working in crèches and crèche groups at integrated nurseries located on the territory of Pleven municipality. Documentary and questionnaire methods were used. Two types of original questionnaires were developed to examine respondents' views. The survey data were processed with STATGRAPHICS statistical software packages; SPSS 19 and EXCEL for Windows.

Results: According to the students, the main professional qualities for working in a day crèche are: communicative skills for working with children - 96.67% (58); observational skills- 78.33% (47); good knowledge of the educational process - 50.0% (30). Nearly half of the surveyed graduates - 46.67% (28) believe that it is mandatory for healthcare professionals to have psychological and pedagogical training to work with young children. What is of particular note is the high proportion of students - 78.10% (n = 32) who claim that their pedagogical and psychological training is insufficient to perform their duties effectively.

Conclusion: The students defined the level of their pedagogical and psychological training as not good enough to pursue their profession in this health sphere.

Keywords: crèche, professional competence, students, nurse

ИНДИВИДУАЛЕН ПЛАН ЗА ИНТЕНЗИВНИ СЕСТРИНСКИ ГРИЖИ ПРИ ПСЕВДОМЕМБРАНОЗЕН КОЛИТ, ВЪЗНИКНАЛ ПО ПОВОД АНТИБИОТИЧНО ЛЕЧЕНИЕ НА COVID-19

Г. МАРКОВА¹, Г. ДОНЧЕВА², К. ЦВЕТАНОВА³, Д. ДОНЧЕВА²

¹Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

²Факултет „Здравни грижи“ Медицински университет – Плевен

³Катедра „Анестезиология и интензивно лечение“, Факултет „Медицина“,
Медицински университет – Плевен

INDIVIDUAL INTENSIVE NURSING CARE PLAN FOR PSEUDOMEMBRANOUS COLITIS DUE TO ANTIBIOTIC TREATMENT OF COVID-19

G. MARKOVA¹, G. DONCHEVA², K. TSETANOVA³, D. DONCHEVA²

¹Department of Surgical Nursing, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

²Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

³Department of Anaesthesiology and Resuscitation, Faculty of Medicine, Medical University – Pleven

Резюме. През последните години се наблюдават редица усложнения вследствие на неконтролирана антибиотична употреба. Едно от тях е гастроинтестиналната дисбиоза. Нерядко тя е причина за псевдомембранозен колит – заболяване със забележително висока свързана смъртност. То може да протече тежко и изисква сериозни грижи. В настоящия доклад е представен клиничен случай на пациентка, която разгръща клиничната картина на псевдомембранозен колит след проведено антибиотично лечение по повод COVID инфекция. **Целта** на разработката е да се определят и представят систематизирано осъществените сестрински грижи в конкретния случай. Ежедневният анализ на състоянието на пациентката позволява да се предложат комплексни, адекватни и индивидуални сестрински грижи, които, освен че задоволяват нуждите ѝ, целят и да облекчат състоянието ѝ.

Ключови думи: псевдомембранозен колит, сестрински грижи, антибиотично лечение

Abstract. In recent years, a number of complications have been observed as a result of uncontrolled antibiotic treatment. One of them is gastrointestinal dysbiosis. Not infrequently it is the cause of pseudomembranous colitis, a disease with a remarkably high associated mortality. It can be severe and requires serious medical care. This report presents a clinical case of a patient who developed the disease pseudomembranous colitis after antibiotic treatment for a Covid infection. **The aim** of the report is to define and present in a systematized manner the nursing care provided in the specific case. The daily analysis of the patient's condition allows to offer complex, adequate and individual nursing care, which, in addition to meeting her needs, also aims to alleviate her condition.

Key words: pseudomembranous colitis, nursing care, antibiotic treatment

PREVENTION OF DENTAL CARIES IN PRE-SCHOOL AGE

Gergana Markova¹, Rositsa Tsankova-Mihaylova²

1) Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University of Pleven, Bulgaria.

2) Student, specialty "Nurse", Faculty of Health Care, Medical University - Pleven, Bulgaria.

ABSTRACT

Dental caries affects all age groups, but especially children who are of preschool age. The disease is socially significant and affects the quality of life. Various interventions are used to prevent dental caries - water fluoridation, fluoride toothpaste, sugar restriction, antimicrobials, regular preventive examinations and, last but not least, oral hygiene.

We have developed a health education program (conversation, discussion, film, practical activity) with the aim of preventing dental caries among children who are at the age of 5. The training was presented by 20 children attending the 'Prolet' kindergarten in the city of Pleven. A discussion was held among the children, a film was shown, proper brushing of the teeth was demonstrated, and they were given the opportunity to practice the technique shown to them. Parents were presented with an information board illustrating dental caries and its consequences; they were given flyers showing possibilities for its prevention.

In this report, we show the changes in children's behavior (according to their parents) after the realization of the program.

A positive effect of the program conducted among the children was reported. In conclusion, we can say that health education is an important element in the prevention of dental caries.

Keywords: dental caries, preventing, children, health education,

ОПРЕДЕЛЯНЕ НИВАТА НА ТРЕВОЖНОСТ СРЕД ХОРА, ГРИЖЕЩИ СЕ ЗА ТЕЖКО БОЛНИ ЧЛЕНОВЕ НА СВОЕТО СЕМЕЙСТВО ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ

Г. МАРКОВА², М. ИЛИЕВА¹, Р. ДИНОЛОВА³, Е. ДИМИТРОВА¹, ЦВ. ПЕТКОВА¹

¹Специалност „Медицинска сестра“, Катедра „СТГ“, ФЗГ, МУ – Плевен

²Катедра „СХГ“, ФЗГ, МУ – Плевен

³Дирекция психично здраве и превенция на зависимостите, НЦОЗА – София

DETERMINING THE LEVEL OF ANXIETY AMONG PEOPLE CARING FOR SEVERELY ILL FAMILY MEMBERS IN THE LONG-TERM

G. MARKOVA², M. ILIEVA¹, R. DINOLOVA³, E. DIMITROVA¹, Tsv. PETKOVA¹

¹Nursing, Department of Therapeutic Nursing Care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

²Department of Surgical Nursing Care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

³Directorate of Mental Health and Addiction Prevention, National Center of Public Health and Analyses – Sofia

Резюме. По статистически данни 8% от населението на Европа са хора с трайни увреждания. Оберижването на инвалидизирани хора поставя грижещите се за тях в трудна ситуация по отношение на социалните им контакти и лични потребности. **Целта** на проучването е да се определи нивото на тревожност при лица, грижещи се за тежко болни членове на своето семейство продължително време. **Материал и методи:** Проведено е анонимно анкетно проучване с 28 лица, грижещи се продължително време за членове на своето семейство. Използван е Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS), самооценъчен въпросник за определяне на интензивни тревожни и депресивни състояния. Получените данни са обработени с програмни продукти MS Office Excel, SPSS Statistics Version 21. **Резултати и обсъждане:** Проучването бе проведено в периода февруари-април 2024 г. в Плевен. Много голяма част от анкетиранияте се грижат за своите близки повече от 2 години, 22 (78,6%), като на 4 (14,3%) им се е наложило да напуснат работата си. Бе установено, че 6-има от респондентите имат слабо ниво на тревожност, 5-има – средно, и 3-ма – сериозно, останалите са в норма – 14 (50%). **В заключение** може да се каже, че при половината от участващите в проучването са налице признаци на тревожност и трябва да се набележат мерки за подобряване на тяхното състояние.

Ключови думи: ниво на тревожност, оберижващи, тежко болен

Abstract. According to statistical data, 8% of the population of Europe are permanently disabled. Caring for disabled people puts caregivers in a difficult situation in terms of social contacts due to their obligation to care for seriously ill individuals on a daily basis. In cases of personal needs, caregivers often feel guilty, deprive themselves of personal time, neglect their personal needs, etc. **The aim** of the study is to determine the level of anxiety in persons caring for seriously ill family members for a long time. **Material and Methods:** An anonymous survey was conducted with 28 long-term family careers using Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) self-report questionnaire for determining intense anxiety and depressive states. The available literature on the problem was studied. The obtained data were processed with program products MS Office Excel, SPSS Statistics version 21. **Results and Discussion:** The survey was conducted in the city of Pleven in the period February-April 2024. A very large part of the respondents has been taking care of their loved ones for more than 2 years 22 (78.6%), and 4 (14.3%) had to leave their jobs. When performing a self-assessment to determine the level of anxiety, it was found that 6 of the respondents have a low level of anxiety, 5 – medium level, and 3 – severe level, as the rest 14 (50%) are within the norm. **In conclusion**, it can be stated that half of the participants in the study have signs of anxiety, and measures should be taken to improve their condition.

Key words: anxiety level, caregivers, seriously ill

ДЕМЕНТЕН СИНДРОМ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ЗА БЛИЗКИТЕ НА БОЛНИЯ

Г. МАРКОВА¹, А. ЧИФЛИГАРСКА¹, М. ПАВЛОВА², Т. БАДЕВА², С. СТОЯНОВА¹¹Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен²Специалност „Медицинска сестра“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

DEMENTIA SYNDROME: A CHALLENGE FOR THE PATIENT RELATIVES

G. MARKOVA¹, A. CHIFLIGARSKA¹, M. PAVLOVA², T. BADEVA², S. STOYANOVA¹¹Department of Surgical Nursing, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven²Specialty „Nurse“, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

Резюме. Деменцията е често срещан и инвалидизиращ синдром. Приблизително 50 млн. души по света живеят с деменция. Според доклад на Световната здравна организация повечето пациенти с деменция са обгрижвани от своите близки, които са принудени да се справят сами. Представяме жена на възраст 69 години с диагноза ограничена атрофия на главния мозък, вследствие на която са понижени висшите ѝ корови функции. От проведеното интервю с дъщеря ѝ става ясно, че при поставяне на диагнозата на майка ѝ никой от лекуващия я екип не ѝ разяснява каква е същността на заболяването и каква е прогнозата му. Не са дадени никакви указания относно грижите, които трябва да полага за майка си предвид възможните изяви на симптомите на дементния синдром. Младата жена е принудена да се справя сама. Липсата на професионална информация относно изявата на дементния синдром възпрепятства адекватната подготовка и съответно готовността на близките да полагат грижи. Това и отсъствието на професионална подкрепа в дома ги принуждава да правят избори, от които не се чувстват спокойни и удовлетворени.

Ключови думи: дементен синдром, клиничен случай, здравни грижи

Abstract. Dementia is a common and debilitating syndrome. Approximately 50 million people worldwide live with dementia. According to a World Health Organization report, most dementia patients are cared for by their relatives, who are forced to cope on their own. The case involves a 69-year-old woman diagnosed with limited brain atrophy, as a result of which her higher cortical functions are reduced. An interview with her daughter revealed that when her mother was diagnosed, no one from the medical team explained the nature of the disease or its prognosis. No guidelines were provided regarding the care needed for her mother, considering the possible manifestations of dementia symptoms. The young woman was forced to manage on her own. The lack of professional information regarding the manifestations of dementia syndrome hinders the adequate preparation and readiness of relatives to provide care. This, along with the absence of professional support at home, forces them to make decisions that do not make them feel calm or satisfied.

Key words: dementia syndrome, clinical case, health care

НИВО НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ КЪМ ОБЩИНСКО ДЕТСКО И УЧИЛИЩНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ – ОБЩИНА ПЛЕВЕН, ЗА УЧАСТИЕ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗАХАРЕН ДИАБЕТ ТИП 1 В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

Г. Маркова¹, М. Ангелова², С. Елкина³

¹Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

²Катедра „Сестрински терапевтични грижи“, Факултет „Здравни грижи“,
Медицински университет – Плевен

³Катедра „Детски болести“, Факултет „Медицина“, Медицински университет – Плевен

LEVEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF HEALTH CARE PROFESSIONALS IN PUBLIC CHILD AND SCHOOL HEALTH CARE IN PLEVEN MUNICIPALITY FOR PARTICIPATION IN DIABETES MANAGEMENT IN CHILDHOOD

G. Markova¹, M. Angelova², S. Elkina³

¹Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

²Department of Nursing Therapeutic Care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

³Department of Pediatrics, Faculty of Medicine, Medical University – Pleven

Резюме. Въведение: Тип 1 захарен диабет (Т1Д) е метаболитно заболяване, което все по-често се диагностицира още в детството. През последните години се наблюдава утроена заболяемост при децата в сравнение с 80-те години на миналия век. Вероятността в детските заведения да попадне дете с диабет е голяма. Това налага медицинският персонал в тези заведения, а и в училищата да бъде подготвен да осъществява специални грижи. **Цел:** Да се определи нивото на професионалната компетентност на специалистите по здравни грижи, упражняващи професията си в детски ясли и в здравните кабинети в детски градини и училища на територията на община Плевен, да участват в контрола на захарен диабет тип 1 в детска възраст. **Материал и методи:** Проучена е достъпната литература по проблема. Чрез пряка групов анкета са анкетирани 47 медицински сестри, преминали обучение по този проблем. Използван е въпросник, съдържащ 15 оригинални въпроса. Данните от проучването са обработени със софтуерни статистически пакети IBM SPSS Statistics 25 и Excel for Windows. **Резултати:** През месец януари 2024 година се осъществи двудневно обучение на тема: Сестрински грижи за деца с диабет в детските ясли, градини и училищата, в което се включиха 47 медицински сестри, работещи в тези звена. След приключване на обучението сред тях се проведе анкетно проучване. Получените резултати показват, че здравните специалисти притежават необходимия обем знания да се справят с проблемите при деца със захарен диабет, посещаващи съответните заведения. **Заключение:** За управлението на захарения диабет се изисква специална подготовка – включително на здравните специалисти в детските и учебните заведения. Поддържането на добър гликемичен контрол при деца със захарен диабет е комплексна отговорност и изисква сериозна подкрепа.

Ключови думи: захарен диабет, деца, обучение, здравни грижи

Abstract. Introduction: Type 1 diabetes (T1D) is considered as most common metabolic disease, diagnosed during childhood. In recent decades, the incidence of T1D in children has tripled compared to the 80s. Most of youngest children with diabetes are attending day care settings. In this respect, health care professionals in

childcare facilities and schools should be prepared to provide adequate specialized care. **Aim:** To determine the level of professional competence of health care providers (especially nurses) practicing in childcare and schools on the territory of Pleven Municipality, to take part in diabetes management in childhood. **Materials and Methods:** Comprehensive review of available literature on the problem was done. A questionnaire with 15 original questions was composed, and a direct group survey among 47 nurses, who received training on diabetes management, was conducted. Data from the survey were processed with statistical software packages IBM SPSS Statistics 25 and Excel for Windows. **Results:** In January 2024, a two-day training on the topic "Nursing care for children with diabetes in nurseries, kindergartens and schools" with 47 nurses working in childcare facilities and schools in Pleven region was held. At the end of the training a survey among the participants was conducted. The results showed that health care professionals achieved the necessary knowledge to manage appropriate the problems of children with diabetes mellitus in the educational institutions. **Conclusion:** Better management of diabetes in childhood requires a specialized continuous training, including for health care professionals in childcare and educational settings. Maintaining good glycemic control in children with diabetes is a complex responsibility and demands serious support from all – parents, the health care team and school staff/care providers.

Key words: diabetes mellitus, children, training, health cares

PREPAREDNESS OF PREGRADUATE STUDENT NURSES TO PRACTICE THEIR PROFESSION IN CRÈCHES

**Gergana V. Markova,
Evgeniya K. Dimitrova¹**

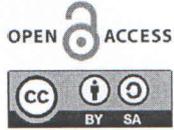
*Department of Surgical Nursing,
Medical University – Pleven,
Bulgaria*

*¹Department of Therapeutic Care,
Medical University – Pleven,
Bulgaria*

Summary

Nursing degree courses in Bulgaria provide a wide range of career opportunities to graduates. These opportunities, however, do not solve the current problems of the healthcare system. This communication presents the results of a survey conducted among graduate students majoring in the nursing specialty at the Medical University in Pleven. The survey aimed to acquire information on the graduates' willingness to practice in nurseries. A questionnaire containing 26 questions specially designed for the study was used. The data were processed with statistical software packages Statgraphics; SPSS v. 19 and Excel for Windows. Despite the sound theoretical and practical course of training, 13 (21.67%) of the students were embarrassed, and 13 said they had been cautious when they first entered a crèche during their training. Almost half of the respondents – 29 (48.33%) reported that they might work in a crèche only if it is necessary, and 16 (26.66%) – never. Only 9 (15.00%) declared they would be committed to caring for children aged one to three years. At the end of their training, student nurses did not feel sufficiently prepared for the psychological and pedagogical challenges to practice their profession in such child day care centers. The respondents had no clear idea of the role of the nurse in a crèche. Very few of the student nurses reported a willingness to work in a crèche.

Key words: crèche, student nurse, motivation

THE NURSERY - A LEADING FACTOR FOR HEALTH EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD

Gergana Markova

Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University of Pleven, Bulgaria.

ABSTRACT

Purpose: To determine the importance of the nursery for the implementation of health education in early childhood.

Materials and methods:

- Comprehensive medical and social research (2015-2018)
- Sociological methods: documentary, questionnaire and observation
- Participants 533 people in total.

The survey data were processed with STATGRAPHICS statistical software packages; SPSS 19 and EXCEL for Windows. The results are described by tables, graphs and numerical indicators for structure, frequency, averages, correlation coefficients and others.

Results: 83.88% (n = 360) of the parents share that they observe a change in their children from the moment they start attending crèches. There is a significant difference in the habits learned by the children, at the beginning of the observation and at the end ($p < 0.05$; $r > 0.7$).

Conclusion: The nursery is both an opportunity and a means for better health through the health-educational process that takes place in it. It is a major factor playing an important role in shaping the personality and laying the foundations of its attitude to health.

Keywords: crèches, health education, early childhood,

ПРОУЧВАНЕ УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ ОТ ПРАКТИКУВАНЕТО НА ПРОФЕСИЯТА „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА”

*Гергана Маркова, Анелия Чифлигарска, Евгения Димитрова
МУ – Плевен, Факултет „Здравни грижи”*

Въведение: Над 10 от 100 завършили медицински сестри заминават за чужбина веднага след като се дипломират. Тенденцията е особено подчертана след 2007 година, когато дипломите им започнаха да се признават в ЕС. От началото на 2013 година 380 медицински сестри са напуснали България, а до края на годината се очаква броят им да се увеличи до 500 по данни на Националния статистически институт.

Цел: Целта на настоящото изследване е да се установи степента на удовлетвореност на медицинските сестри, работещи във Военна болница – гр. Плевен от практикуването на професията.

Материал и методи: Използвани са документален метод; интервю с работещи медицински сестри; анонимна анкета с 21, оригинално разработени въпроса. Резултатите са обработени с програма Stat Graph Win и Excel.

Резултати: Респондентите не са много удовлетворени от трудовото възнаграждение, което получават в момента. Освен това се определят и като „неоценени изпълнители на лекарските назначения“.

Заклучение: Положеният труд на медицинските сестри в България трябва допълнително да се стимулира, да им се даде възможност за кариерно развитие, да им се осигурят необходимите условия на труд и да се промени отношението към тях, за да не се чувстват неоценени и подтиснати.

ВЪЗПИТАНИЕТО И ОТГЛЕЖДАНЕТО НА ДЕЦАТА ОТ 1 ДО 3 ГОДИШНА ВЪЗРАСТ В ДЕТСКА ЯСЛА ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА РОДИТЕЛИТЕ

*Гергана Маркова, Анелия Чифлигарска, Надя Нешовска
Медицински университет – Плевен*

РЕЗЮМЕ

Въведение: Детските ясли са здравни заведения за отглеждане и възпитание на деца от кърмаческа и ранна детска възраст. Възпитателната практика с деца до 3 годишна възраст изисква да се познават добре особеностите в психическото им развитие. Основни задачи на детската ясла са: осигуряване на нормално физическо и психическо развитие и подобряване на здравословното състояние на децата и намаляване на заболяемостта.

Цел: Да се проучи мнението на родителите относно възпитанието и отглеждането на децата от 1 до 3 годишна възраст в различни детски ясли на територията на гр. Плевен.

Методологически подходи: Индивидуална анонимна анкета, проведена сред родителите на 77 деца, посещаващи различни детски ясли в гр. Плевен.

Резултати: Респондентите са пожелали детето им да посещава детска ясла, смятайки, че това ще се отрази благоприятно на нервно-психическото и физическото му развитие. Висок е делът на родителите, които заявяват, че от както децата им посещават детско заведение са придобили повече от един хигиенен навик.

Заключение: Въз основа на получените резултати можем да заключим, че за родителите детските ясли са осъзната, необходима форма за отглеждане и възпитание на децата в ранна детска възраст, доказала своята социална значимост и полезност.

Ключови думи: *детски ясли, възпитание, деца, родители*

ПРЕДРАЗПОЛАГАЩИ ФАКТОРИ ЗА ПОЯВАТА НА НАРКОТИЦИТЕ
В ЖИВОТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ТИЙНЕЙДЖЪРИ

Г. Маркова¹ и В. Милкова²

¹Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

²Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

PREDISPOSING FACTORS FOR DRUGS IN THE LIFE OF BULGARIAN TEENS

G. Markova¹ and V. Milkova²

¹Faculty of Nursing, Medical University – Pleven

²Faculty of Nursing, Medical University – Pleven

Резюме: В България броят на пристрастените към наркотични вещества надхвърля 100 000. Началната възраст на употреба на наркотични вещества е под 15-16 години. Настоящото проучване има за цел да диференцира предразполагащите фактори за появата на наркотиците в живота на българските тийнейджъри. Използвани са: социологически метод – анонимна групова анкета със 78 ученици на възраст 14-16 години от СОУ „Тодор Кирков“ – Ловеч; документален метод – достъпни материали от Национален фокусен център за наркотици и наркомании. Статистическата обработка на данните е извършена с програмата StatGrafWin. Получените резултати дават информация освен за нивото на информираност на тийнейджърите относно наркотичните вещества, тяхната употреба и опасността, която тя крие, така и за причините наркотиците да са част от живота на подрастващите.

Ключови думи: наркотици, тийнейджъри, предразполагащи фактори

Summary: In Bulgaria, the number of people addicted to drugs exceeds 100 000. The initial age of drug use is less than 15-16 years. The study aims to differentiate predisposing factors for drug in the life of Bulgarian teens. Sociological method – anonymous group survey of 78 students aged 14-16 years from the „Todor Kirkov“ School – Lovech, documentary method – available materials by the National Focal Point for Drugs and Drug Addiction. Statistical data processing was performed with the program StatGrafWin. The results obtained provide information of both the awareness of teens about drugs, their use and the dangers of it and the reasons, due to which drugs are a part of the lives of adolescents.

Key words: drugs, teens, predisposing factors

HEALTH PROMOTION IN NURSERIES ON THE TERRITORY OF PLEVEN MUNICIPALITY

G. Markova

Department of Surgical nursing care, FHC, MU- Pleven, Bulgaria markova_gergana@mail.bg

G. Petrova

Department of Obstetric Care, Faculty of Public Health, MU- Plovdiv, Bulgaria
gpetrova@meduniversity-plovdiv.bg

INTRODUCTION: Children are the future of every nation. We should invest in their health early and permanently.

AIM: To state if the health promoted activities are functioning among children who visit nurseries in Pleven municipality.

MATERIAL AND METHODS: Sociological method direct group survey, held in March 2015, with 83 nurses who are working in nurseries in Pleven district; direct individual survey held in March 2015 with 100 parents (selected randomly) of children who visit nurseries in Pleven district;
Statistical method for processing and analyzing of the collected information.

RESULTS AND DISCUSSION: According to 94,5 % (173) of all respondents (nurses and parents) the main reason children who visit nurseries in Pleven district is there they get professional and result-oriented cares in connection with stimulating two of the main dimensions of health, namely strengthen physical health and stimulating the proper neuro-psychological development.

90,4 % (75) of nurses who are working in nurseries crèche type in Pleven district state that they conduct strengthening events every day among children according to the season and the rest 9,6% (8) when it is possible. About conducting morning exercises and physical activities- all – 100% (83) give answer in category 'yes always'.

There is a high share of respondents from the group of health specialists in the received results -89,1% who state that there are organized activities especially on health topic with the children.

CONCLUSION: Nurseries are preferred form in raising children in early age because they are offered professional purposeful cares in connection with reinforcing child health. The majority of FHC keep regime moments strictly in nurseries in Pleven district. They conduct strengthening events among children, sports activities, and gymnastics as well as organized activities on health topic.

KEY WORDS: Health promotion, nurseries, health education, forming health behavior.

ПРОМОЦИЯТА НА ЗДРАВЕ В ДЕТСКИТЕ ЯСЛЕНИ ЗАВЕДЕНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ПЛЕВЕН

Г. Маркова

Катедра „Сестрински хирургични грижи“, ФЗГ, МУ-Плевен, България
markova_gergana@mail.bg

Г. Петрова

Катедра „Акушерски грижи“, Факултет Обществено здраве, МУ-Пловдив, България
gpetrova@meduniversity-plovdiv.bg

ВЪВЕДЕНИЕ: Децата са бъдещето на всяка една нация. В тяхното здраве трябва да се инвестира от рано и постоянно.

ЦЕЛ: Да се установи осъществяват ли се здравно промотивни дейности сред децата, посещаващи детски яслени заведения в община Плевен.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ: Социологически метод пряка групово анкета, проведена през март 2015 г. с 83 медицински сестри, работещи в детски ясли в Плевенска област; пряка индивидуална анкета, проведена през март 2015 г. със 100 родители (избрани на случаен принцип) на деца, които посещават детски ясли в Плевенска област; Статистически метод за обработка и анализ на събраната информация.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ: Според 94,5% (173) от всички респонденти (медицински сестри и родители) основната причина децата да посещават детски ясли в община Плевен е, че там те ще получат професионални целенасочени грижи, във връзка със стимулиране на две от основните измерения на здравето, а именно укрепване на физическото здраве и стимулиране на правилното нервно-психическо развитие.

90,4% (75) от медицинските сестри, работещи в детски заведения от яслен тип в община Плевен съобщават, че ежедневно провеждат закалителни мероприятия сред децата, съобразно сезона, а

останалите 9,6% (8) само при възможност. Относно провеждането на сутрешна гимнастика и физкултурни занимания – всички -100% (83) са посочили като отговор категория „да винаги“.

В получените резултати се наблюдава висок дял на респондентите от групата на здравните специалисти – 89,1 % (74), които съобщават, че с децата се провеждат организирани занимания посветени конкретно на здравна тематика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Детските ясли са предпочитана форма за отглеждане на децата в ранна детска възраст защото в тях се предлагат професионални целенасочени грижи във връзка с укрепване на детското здраве. Болшинството от ПЗГ спазват стриктно режимните моменти в детските яслени заведения в Плевенски регион. Провеждат закалителни мероприятия, сред децата, физкултурни занимания, гимнастика, както и организирани занимания на здравна тематика.

КЛЮЧОВИ ДУМИ: Промоция на здравето, детски ясли, здравно възпитание, формиране на здравно поведение.

**CHANGES IN THE DEVELOPMENT, BEHAVIOR AND HEALTH STATUS OF
CHILDREN ATTENDING NURSERIES THROUGH THE EYES OF THEIR
PARENTS**

G. Markova

'Nursing Surgical Care' Department, FHC, MU- Pleven, Bulgaria, markova_gergana@mail.bg

G. Petrova

'Nursing Care' Department, Faculty of Public Health, MU- Plovdiv, Bulgaria
gpetrova@meduniversity-plovdiv.bg

E. Dimitrova

'Therapeutic Nursing Care', Department, FHC, MU- Pleven, Bulgaria
nia62@abv.bg

Abstract: INTRODUCTION : The nurseries are separate organizational structures in which medical and other specialists perform breeding, upbringing and education of children from three months to three years. These facilities, except that they are created by the State to help parents in raising their children, are also an important link in the system of child health [acc. Art. 2. (1) of Decree № 26 of November 18, 2008 on the structure and activity of nurseries and nursery kitchen and health requirements for them].

Aim: To analyse the view of the parents whose children are about to leave children's nurseries in the municipality of Pleven about the changes, such as : their health status, behavior and physical and neuro-psychological development

MATERIAL AND METHODS : Documentary method - a review of the legal framework of the Republic of Bulgaria on the structure and activity of nurseries. Sociological method - direct individual survey conducted among 60 parents of children who are about to leave the nurseries in the municipality of Pleven, due to the age of 3 years old. Statistical method - SPSS Statistics 19 and Excel for processing and analysis of information collected.

RESULTS AND DISCUSSION : The results obtained show a very high percentage - 86.66% (52) of respondents who define the change as significant. Big part of children absorb 11 out of 14 hygiene habit responsible for their health. Children massively master and perfect speech, motor, sensory and emotional skills typical for their age.

CONCLUSION : In conclusion we can say that cares taken for children in nurseries in the municipality of Pleven are professional and focused, leading to positive changes in their development, behavior and health status.

Keywords: Nurseries, hygienic habits, neuro- psychological development, behavior, health status

**ПРОМЕНИ В РАЗВИТИЕТО, ПОВЕДЕНИЕТО И ЗДРАВНОТО
СЪСТОЯНИЕ НА ДЕЦА, ПОСЕЩАВАЛИ ДЕТСКИ ЯСЛИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА
ТЕХНИТЕ РОДИТЕЛИ**

Г. Маркова

Катедра „Сестрински хирургични грижи“, ФЗГ, МУ-Плевен, България
markova_gergana@mail.bg

Г. Петрова

Катедра „Сестрински грижи“, Факултет Обществено здраве, МУ-Пловдив, България
gpetrova@meduniversity-plovdiv.bg

Е. Димитрова

Катедра „Сестрински терапевтични грижи“, ФЗГ, МУ-Плевен, България nia62@abv.bg

ВЪВЕДЕНИЕ: „Детските ясли са организационно обособени структури, в които медицински и други специалисти осъществяват **отглеждане, възпитание и обучение** на деца от тримесечна до тригодишна възраст. Тези заведения освен, че са създадени от държавата, за да са в помощ на родителите при отглеждането на децата им, са и важно звено в системата на детското здравеопазване [съгл. Чл. 2. (1) от Наредба № 26 от 18 ноември 2008 год. за устройството и дейността на детските ясли и детските кухни и здравните изисквания към тях].

ЦЕЛ: Да се проучи мнението на родители, чиито деца предстои да бъдат изписани от детски яслени

Tenth International Scientific Conference
THE POWER OF KNOWLEDGE
7-9.10.2016, Greece

заведения в община Плевен относно промените настъпили в: здравето им състояние, поведението им и във физическото и нервно-психическото им развитие.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ: Документален метод – преглед на нормативната база на Република България относно устройството и дейността на детските ясли. Социологически метод – пряка индивидуална анкета, проведена сред 60 родители на деца, на които предстои да бъдат изписани от посещаваните детски яслени заведения на територията на община Плевен, поради навършване на 3 годишна възраст. Статистически метод - SPSS Statistics 19 и Excel за обработка и анализ на събраната информация.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ: От получените резултати се наблюдава много висок дял - 86,66% (52) на анкетираните, които определят промяната като съществена. Много голяма част от децата усвояват 11 от 14 посочени хигиенни навика отговорни за здравето им. Децата масово са усвоили и усъвършенствали говорните, двигателните, сетивните и емоционалните умения характерни за възрастта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: В заключение можем да кажем, че действително полаганите грижи за децата отглеждани и възпитавани в детските ясли в община Плевен са професионални и целенасочени, водещи до положителни промени в развитието им, поведението им и здравето им състояние.

КЛЮЧОВИ ДУМИ: Детски ясли, хигиенни навици, нервно-психическо развитие, поведение, здравно състояние

ПЕТА НАЦИОНАЛНА СТУДЕНСКА СЕСИЯ
„ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ – НАУКА И ТЕХНОЛОГИИ“
23.03.2017г. – 24.03.2017г. гр. ПЛЕВЕН

ПЛАН ЗА СЕСТРИНСКИ ГРИЖИ ПРИ САРКОМ НА ЮЙНГ

В. Георгиева¹, Г.Маркова², М.Манова¹, К.Кожухарска¹

¹Медицински университет-Плевен, факултет „Здравни грижи“, специалност
"Медицинска сестра"

²Медицински университет-Плевен, факултет „Здравни грижи“, катедра „Сестрински
хирургични грижи“

Въведение: Сарком на Юйнг представлява злокачествен костен тумор, засягащ меките тъканите, основно при деца и юноши. Заболяването започва с не характерни симптоми като умора, слабост и интоксикация. Постепенно се получава болка в засегнатата кост, анемия, повишаване на телесната температура и др. Основен метод за диагностициране е биопсия на туморната формация. Чрез кръвния ток и лимфната система метастазите при този вид рак се разпространяват много бързо. От изключителна важност е започването на адекватно комплексно лечение изпълняващо се от мултидисциплинарен екип.

Цел: Да се определят необходимите сестрински грижи при Сарком на Юйнг, след наблюдение на конкретен клиничен случай.

Материали и методи: Документален метод - проучване на медицинската документация на пациентка, проучване на достъпната литература по проблема.

Интервю с пациентката и семейство ѝ.

Резултати: След преглед на медицинската документация и проведено интервю с пациентката и семейство ѝ относно протичането на заболяването се установи, че грижите за пациенти със Сарком на Юйнг могат да се разделят основно на три етапа. Първия етап е насочен към сестринските грижи по време на химиотерапията и след нея включващи: грижи за общото неразположение (гадене повръщане), психологическа подкрепа, балансирано хранене и пр. Втори етап: сестрински грижи в следоперативния период: хигиенни грижи, проследяване на основните жизнени показатели, наблюдение на оперативната рана, спазване на медикаментозната терапия и пр. Трети етап: Сестрински грижи при лъчетерапия, включващи: грижи за кожата, осигуряване на физически и психически покой и пр.

Заключение: Прилагането на навременни качествени сестрински грижи по време на лечението са от изключително значение за благоприятния изход на заболяването.

Ключови думи: Сарком на Юйнг, план за сестрински грижи.

ПОРФИРИЯ – БОЛЕСТ НА ГЮНТЕР. СЕСТРИНСКИ ГРИЖИ

Автори: Г. Генова, Г. Маркова

Институция: Медицински университет – Плевен, специалност „Медицинска сестра“

Порфириите представляват редки генетични заболявания, характеризиращи се със засягане метаболитната функция на организма. Известни са общо 7 типа порфирии. Най-тежко протичащия тип порфирия е така наречената Болест на Гюнтер (вродена еритропоетична порфирия) или още заболяването е известно като „Синдром на вампира“.

Целта на научната разработка е след проучване на достъпната по проблема литература да се определят сестринските грижи при болест на Гюнтер.

Методи: Използван е документален метод.

Резултати: Заболяването се характеризира основно с 2 синдрома: **дерматологичен** – болните са със изявена фотодермоза, която е булезно-улцерозно-некротична и **хемолитичен** – характеризира се със иктер, дължащ се на неконюгирана хипербилирубинемия, понижение на хемоглобина и броя на еритроцитите. Сестринските грижи основно са фокусирани към изпълнение на симптоматичната терапия, навременното и правилно поставяне на превръзките, обучение на пациента и неговите близки в предпазни мерки за избягване на усложненията.

Заключение: Последниците от заболяването са тежки и травмиращи психиката. Качеството на живот при пациентите с Болест на Гюнтер е влошено. От съществено значение за неговото подобряване и ограничаване на усложненията са: навременните сестрински грижи и обучението, както на пациента, така и на неговите близки.

Ключови думи: порфирии, Болест на Гюнтер, сестрински грижи.

PORPHYRIA - GUNTER'S DISEASE. SURGICAL CARE

Authors: G. Genova, G. Markova

Institution: Medical University – Plevna, Nurse Specialty

Porphyrias are rare genetic diseases characterized by affecting the metabolic function of the body. A total of 7 types of porphyries are known. The most severe type of porphyria is the so-

called Gunther disease (congenital erythropoietic porphyria), or the disease is known as "Vampire Syndrome".

The aim of this research is to investigate the literature available to determine the nursing care of Günther's disease.

Methods: A documentary method is used.

Results: The disease is characterized mainly by 2 syndromes: dermatological - the patients have a pronounced photodermosis which is bullous-ulcerous-necrotic and haemolytic - is characterized by an iterar due to unconjugated hyperbilirubinaemia, a decrease in hemoglobin and the number of erythrocytes. Nursing care is primarily focused on symptomatic therapy, timely and correct placement of bandages, patient and relative training in precautions to avoid complications.

Conclusion: The consequences of the disease are severe and traumatic to the psyche. The quality of life of patients with Günther's disease is degraded.

Essential for its improvement and limiting complications are: timely nursing care and training for both the patient and his or her relatives.

Key words: porphyrias, Gunter's disease, nursing care.

ORGANIZING AND MANAGING THE PROCESS OF HEALTH EDUCATION IN NURSERIES IN PLEVEN MUNICIPALITY ACCORDING TO NURSES

Valentinova MARKOVA, Department of Surgical nursing care, Faculty of Health Care, Medical University - Pleven, Bulgaria

Gergana Georgieva PETROVA, Department of nursing, Faculty of Public Health, Medical University - Plovdiv, Bulgaria

AIM

Aim of the survey is to conclude how the organizing and managing the process of health education is performed in nurseries in Pleven municipality.

BACKGROUND

Health-educating process implemented in early childhood performed as a setting, includes: organizing, managing, its stages; and participants and their role in performing is not examined fully. The role of medical nurse in managing this difficult process is not explored, too.

METHODS

It is used documentary method and survey as a method. For the processing of the results a statistic programme SPSS 19 for WINDOWS and EXCEL is used.

RESULTS

According to 29, 7 % (11) of the respondents in the process of health education performed among children in early childhood in nurseries in Pleven municipality, medical nurses who work in group together with the headmaster of the nursery. The share of the participants is high 64,9 % (24) who state that they have enough time for the organizing the process.

CONCLUSION

Actually medical nurses who perform daily obligations connected with upbringing and educating children in nurseries, they organize and implement a complicated and continuous process such as health education. As participants in building the personality of a little child they put the basis of their health behavior, invest in the health of future generation.

IMPLICATIONS FOR NURSING MANAGEMENT.

This article shows that the management process in the process of health education the role of the nurse was determined at each stage and the organization and management of the process of health education in the nurseries in Pleven municipality was established by appropriately transforming the process.

Keywords: organizing, managing, process of health education, nursery, nurses.

**CONDITIONS FOR IMPLEMENTING HEALTH EDUCATION IN EARLY
CHILDHOOD**

G. Markova

Department of Surgical nursing care, FHC, MU- Pleven, Bulgaria markova_gergana@mail.bg

G. Petrova

Department of Nursing, Faculty of Public Health, MU- Plovdiv, Bulgaria gpetrova@meduniversity-plovdiv.bg

Abstract: Health education is systemically planned, organized and controlled interaction between subjects and objects directed towards mastering the norms of healthy lifestyle, with one aim- a better health.

In early childhood it is not just a process but extremely **difficult** process dependent not only on participants but on many other conditions. And as every other process, the process of health education passes through different stages (planning, organizing, motivation and control) to be realized in practice. The choice of methods of management depends not only on the state of the subject and characteristics of the object but on the environment in which a purposeful influence is performed- by conditions.

Special attention should be paid to the planning stages on the conditions and its realization. Their disregard will lead to wrong organization and management of the process. Only considering the conditions well, the right methods and resources can be performed- realization of health education in such a frail age.

Keywords: Health education, early childhood, health care.

Здравното образование в българските училища

АЗ от „Аз-буки“ — 20-09-2024 в Uncategorized

AA

Гергана Маркова

Медицински университет – Плевен

<https://doi.org/10.53656/ped2024-7.08>

Резюме. В настоящата статия се поставя акцент върху здравното образование в българските училища. В рамките на един учебен срок е проведено системно здравно обучение сред 71 деца по актуални здравни проблеми, които имат пряко отношение върху здравето и здравното поведение на подрастващите. Използвани са: традиционни (лекционно изложение, беседи, дискусии, самостоятелна работа), нетрадиционни (дебат) и интерактивни (ролеви игри, спортни дейности, учебен филм и др.) педагогически методи, целящи да формират у юношите умения за разпознаване и избягване на рискови за здравето фактори. Чрез сравнителен анализ на нивото на знанията и нагласите на целевата група преди и след обучението се доказва: че прилагането на нетрадиционни и интерактивни методи на здравно образование в училище, съобразени с възрастта и интересите на децата е ефективно. Очертава се и необходимостта от въвеждането им.

Ключови думи: здравно образование, подрастващи, рискови за здравето фактори, училище

СБОРНИК-ДОКЛАДИ

МЕЖДУНАРОДНА ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
НА ТЕМА:
„ПРЕДСТАВЯНЕ НА УНИФИЦИРАНИ МЕТОДИ
ЗА ТЕРАПЕВТИЧЕН ЕКИП ПРИ ЛЕЧЕНИЕ НА
КУЛТУРНО РАЗЛИЧНИ ПАЦИЕНТИ В ТРУДНИ
НЕСТАНДАРТНИ СИТУАЦИИ“

По проект № 2019-1-PL01-KA203-063203 – МУ-Пловдив

**Родителите – фактор в управлението и осъществяването на
промоцията на здраве сред деца в яслена възраст**

Гергана Маркова

*Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“
Медицински университет – Плевен, България*

**Parents - a factor in the management and implementation of health
promotion among children in infancy age**

Gergana Markova

*Department of Nursing Surgical Care
Faculty of Health Care, Medical University of Pleven, Bulgaria*

ABSTRACT

Introduction: The most lasting consequences for health and well-being are the promotional actions implemented in early childhood by parents, family and community.

Aim: The aim of the present study is to determine the role of parents in the management and implementation of health promotion among children in infancy age.

Material and methods: A three-year study was conducted on the territory of Pleven city. A total of 360 people took part in it - parents whose children attend kindergarten and parents whose children are included in external explicit panel monitoring in natural conditions. Documentary and survey methods were used. The data from the study were processed with software statistical packages STATGRAPHICS; SPSS 19 and EXCEL for Windows.

Results: The share of parents who preferred their children to attend nursery is high because of the professional and purposeful care that is offered in them. Most parents claim that they have a health culture and therefore the opportunity to develop hygiene, eating and exercise habits in their children.

Unfortunately, half of the parents admit that it has happened to take their child to the kindergarten when he/she had signs of illness. Negative results are also observed in terms of the unhealthy habits of the parents, which they freely practice in the presence of their children.

Conclusion: Parents are willing to invest in their children's health and they make an effort to do so. But at the same time, they demonstrate the need of additional help to cope with that. In conclusion, we can say that parents are an essential factor in the management and implementation of health promotion among children in early childhood.

Keywords: Health promotion, parents, children in early childhood

The Health Culture of Adolescents from Pleven, Bulgaria

ARTICLE INFO

Article Type

Descriptive Study

Authors

Markova G.^{1*} MD

How to cite this article

Markova G. The Health Culture of Adolescents from Pleven, Bulgaria. Health Education and Health Promotion. 2024;12(1):105-110.

ABSTRACT

Aims This study aimed to assess the knowledge and attitudes of teenagers towards certain health risk factors to determine the need for more comprehensive health education among this group.

Materials & Methods In February 2023, a survey was conducted using a direct group approach among 71 children aged 11-13, at two primary schools in the municipality of Pleven, Bulgaria. The children were interviewed after obtaining written informed consent from their parents. An originally developed questionnaire, containing 29 questions adapted to the children's ages, was utilized. Survey data were processed with IBM SPSS Statistics 25 and Excel for Windows statistical software packages. The results are presented through graphs and numerical indicators such as structure, frequency, averages, correlation coefficients, etc. Both the χ^2 and Fisher's exact test were applied for statistical analysis.

Findings The results of this study highlight a significant concern that the 11-13 age group is particularly vulnerable to behavioral health risk factors.

Conclusion Given the findings regarding the risky behaviors of Bulgarian adolescents and their level of health awareness, as derived from the literature review and this study, the urgent introduction of mandatory health and educational measures for adolescents in Bulgaria is recommended.

Keywords Risk Factors; Adolescent; Health Culture

НАДНОРМЕНО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕ ПО ВРЕМЕ НА БРЕМЕННОСТ

Д. Велева-Кирова¹, Г. Маркова²

¹Студентка II курс, специалност „Акушерка“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

²Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, МУ – Плевен

OVERWEIGHT AND OBESITY DURING PREGNANCY

D. VELEVA-KIROVA¹, G. MARKOVA²

¹2nd year student, Specialty “Midwife”, Faculty of Health Care, Medical University – Plevен

²Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Public Health, MU – Plevен

Резюме. Наднорменото тегло и затлъстяването са здравни проблеми, засягащи почти всички региони в света, с изключение, на някои африкански. Днес проблемът е нараснал до размерите на епидемия и за съжаление, не подминава и бременните. Подобни състояния в този период от живота на жената крият сериозен риск за протичането на бременността, за здравето на детето и майката. Децата, родени от майки с наднормено тегло или затлъстяване, са изложени на висок риск за развитие на инсулинова резистентност и затлъстяване в бъдеще. Наднорменото тегло и затлъстяването могат да бъдат профилактирани чрез подобряване на хранителния статус и оптимизиране на телесната маса на жените преди и по време на бременността. Целта на настоящия проект е чрез здравнопросветна дейност (презентации, беседи, анкети, брошури и др.) за срок от 6 месеца, проведена съвместно с преподавател по „Здравни грижи“, акушер-гинеколог и акушерка сред 10 жени, бременни в първи триместър, да се мотивират 50% от тях да водят здравословен начин на живот по време на бременността си, за да не допуснат изява на наднормено тегло или затлъстяване. Проектът се оценява чрез социологически методи: две анкетни проучвания сред бременните, участвали в здравнопросветната дейност, и наблюдение с цел проследяване на телесната им маса. Резултатите се обработват с Excel и със статистическа програма SPSS v.19. До настоящия момент са изпълнени всички планирани в Стъпка I дейности.

Ключови думи: наднорменно тегло, затлъстяване, бременност

Abstract. Overweight and obesity are common health problems in almost every part of the world, except in some African regions. Nowadays this issue has grown to the size of an epidemic. Unfortunately, these issues also concern pregnant women. The reasoning behind this possibility of causing risky pregnancy and threatening the lives of the mother or her unborn child. Children, born by overweight or obese mothers, are at high risk of developing insulin resistance and obesity in the future. Overweight and obesity can be prevented by improving the nutritional status and optimizing women's weight before and during pregnancy. The purpose of this project is through health-educational approaches (presentations, conversations, surveys, brochures, etc.) to motivate 10 women in their first trimester to lead healthy lifestyle during their pregnancy and prevent the occurrence of obesity or overweight. The aimed success is 50% and the planned timespan is 6 months. This project will be cooperated by “Health care” lecturer, a gynecologist and a midwife and it will be evaluated by statistical methods: two surveys for the pregnant women who participated in the project, and the goal is to examine their body weight. The results will be processed with Excel and statistical program SPSS v.19. So far, all activities from Step 1 have been fulfilled.

Key words: overweight, obesity, pregnancy

СТУДЕНТСКИ ПРОЕКТ ПО МЕТОДОЛОГИЯТА НА АМЕРИКАНСКАТА
ЗДРАВНА
ФОНДАЦИЯ „ДРАЙФУС“ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА МАЛКИ ЗДРАВНИ
ПРОЕКТИ „РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ ЗА ПО-ДОБРО ЗДРАВЕ“

ОБУЧЕНИЕ НА МЛАДИ РОДИЛКИ В ОСНОВИТЕ НА ЗАХРАНВАНЕТО
ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНО РАЗВИТИЕ НА ТЕХНИТЕ
ДЕЦА

М. Мюмюнова¹, Г. Маркова²

¹ Медицински университет – Плевен, факултет „Здравни грижи“, специалност „Медицинска сестра“

² Медицински университет – Плевен, факултет „Здравни грижи“, к-ра „Сестрински хирургични грижи“

EDUCATING YOUNG MOTHERS ON THE BASICS OF WEANING TO
ENSURE HEALTHY DEVELOPMENT OF THEIR CHILDREN

M. Myumunova¹, G. Markova²

¹ Faculty of Health Care, Medical University of Plevan, Bulgaria, Nursing

² Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, Medical University of Plevan, Bulgaria

ABSTRACT: Weaning is more than ensuring adequate intake of nutrients.

There is increasing evidence of the key role of nutrition in the early stages of life, and its association with chronic non communicable diseases, such as obesity, hypertension, diabetes and allergic diseases. The way a suckling is weaned can have an impact on the entire life of the individual. Parental behavior plays a key role in weaning and establishing good eating habits.

In connection with the facts presented, we have prepared a project based on the methodology of the American Dreyfus Health Foundation for the development of small health projects "Solving problems for better health".

The aim of this project is to educate mothers in proper weaning of their children through health education activities among 20 young mothers of newborns for a period of 9 months, together with a "health care" teacher, nurses, midwives and pediatricians. The project will be evaluated using sociological methods: two questionnaire surveys among the women participating in the health education activities and observation of the children in order to track the occurrence of digestive disorders in nursing age as a result of dietary errors. The results will be processed in Excel and the SPSS v.19 statistical program. To date, some of the activities planned in Step I have been implemented.

Key words: health education, complementary feeding, infant health

СТУДЕНТСКИ ПРОЕКТ ПО МЕТОДОЛОГИЯТА НА
АМЕРИКАНСКАТА ЗДРАВНА
ФОНДАЦИЯ „ДРАЙФУС“ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА МАЛКИ ЗДРАВНИ
ПРОЕКТИ „РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ ЗА ПО-ДОБРО ЗДРАВЕ“

ПРЕВЕНЦИЯ НА ОСТЕОПОРОЗАТА ПРИ ЖЕНИ В МЕНОПАУЗА

К. Костова¹, Г. Маркова²

¹ Студентка II курс, специалност „Медицинска сестра“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

² Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, МУ – Плевен

PREVENTION OF OSTEOPOROSIS IN POSTMENOPAUSAL WOMEN

K. Kostova¹, G. Markova²

¹ 2nd year student, Specialty “Nurse”, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

² Department of Nursing Surgical Care, Faculty of Health Care, MU – Pleven

Резюме:

Остеопорозата е най-често срещаното костно заболяване, засягащо една на всеки три жени. Причина е за 2,3 милиона фрактури годишно в Европа, Япония и САЩ. Разпространението на остеопорозата в световен мащаб, дава основание тя да се счита за сериозен проблем за общественото здраве. Заболяването води до огромни лични и икономически последици.

Целта на настоящия проект е чрез здравнопросветна дейност сред 50 жени в менопауза (лекции, беседи, физкултурни упражнения, две анкети, брошури и флаери) за срок от 9 месеца, съвместно с преподавател по „здравни грижи“, диетолог, рехабилитатор и фитнес инструктор да се намали изявата на остеопороза сред 70% от тях.

Проектът се оценява чрез социологически методи: две анкетни проучвания сред жените, участващи в здравнопросветната дейност и наблюдение с цел проследяване на: костната плътност и мускулната сила на участниците; промяна във физическата им

активност и хранителния режим. Резултатите се обработват с Excel и със статистическа програма SPSS v.19. До настоящия момент са изпълнени всички планирани в Стъпка I дейности.

Ключови думи: остеопороза, менопауза, профилактика

Summary

Osteoporosis is the most common bone disease, affecting one out of every three women. It causes 2.3 million fractures a year in Europe, Japan and the United States. The worldwide prevalence of osteoporosis makes it a serious public health problem. The disease has enormous personal and economic consequences.

The aim of this project is to reduce the incidence of osteoporosis among 70% of menopausal women through health education activities among 50 menopausal women (lectures, talks, physical exercises, two questionnaires, brochures and flyers) for a period of 9 months, in collaboration with a 'health care' teacher, a nutritionist, a rehabilitator and a fitness instructor.

The project is assessed using sociological methods: two questionnaire surveys among women involved in health education and follow-up to monitor: bone density and muscle strength of participants; change in physical activity and diet. The results shall be processed in Excel and in the statistical programme SPSS v.19. To date, all the activities planned in Step I have been implemented.

Key words: osteoporosis, menopause, prevention of osteoporosis

Дата 08.11.2014
гр. Плевен

Изготвил:
/Гл. ас. Гергана Маркова, д. оз/